

Forskningsöversikt 2019

Konstnärlig forskning

Forskningsöversikt 2019

Konstnärlig forskning

VR1903
Dnr 3.5 2017-6069
ISBN 978-91-7307-377-6

Swedish Research Council
Vetenskapsrådet
Box 1035
SE-101 38 Stockholm, Sweden

Innehåll

1. Sammanfattning.....	4
2. Summary	6
3. Rekommendationer för området som helhet.....	8
3.1 Vetenskapliga initiativ, inklusive delområden som bör bli föremål för särskilda satsningar.....	8
3.2 Strukturella reformer (forskningens villkor och förutsättningar)	8
3.3 Förslag på särskilda åtgärder som kan stimulera nytänkande och originalitet i forskningen.....	9
3.4 Förslag på åtgärder som kan leda till förbättrad jämställdhet	9
4. Forskningens genomslag inom området i en internationell jämförelse.....	11
5. Framtida utvecklingsområden i ett 5–10-årigt perspektiv	12
5.1 Utveckla stabila och framstående forskningsmiljöer	12
5.2 Stärka karriärvägar för unga forskare	12
5.3 Vidareutveckla internationaliseringen	12
5.4 Öka möjligheter till samarbeten med andra forskningsområden	13
5.5 Fördjupa diskussionen om kvalitetsutveckling, ämnesklassificering och publicering	13
5.6 Utveckla och artikulera publiceringsformer	13
5.7 Kartlägga och stödja behov av infrastruktur för konstnärlig forskning	13

1. Sammanfattning

Konstnärlig forskning är ur ett akademiskt perspektiv ett ungt forskningsområde med en stark utveckling. Under ett par decennier har den konstnärliga forskningen formulerat och vidareutvecklat metoder, teorier och forskningspraxis som bidragit till att etablerat ett eget fält. Konstnärlig forskning är i sig ett fakultetsområde vilket rymmer ett stort antal ämnen som bildkonst, film, fotografi, musik, dans, teater, litterär gestaltning/kreativt skrivande, design, konsthantverk med mera, och konstnärlig forskning är forskning inom detta område.

Vi lever i och genom konstnärlig gestaltning; husen vi bor i, maten vi äter, böckerna vi läser, musiken som följer oss genom livet, filmer vi ser, bilder vi fascinerar av och reflekterar kring, ting vi använder dagligen, avancerad teknisk funktionalitet och planerade livsmiljöer blir praktisk verklighet först genom konkret gestaltning. Såväl det omfång som den metodiska pluralism och angelägenhetsgrad som utmärker konsten kännetecknar också den konstnärliga forskningen – såväl dess innehåll, kunskapande, resultat som presentationsformer.

Inom konsten har grundforskningens reflektiva och undersökande hållning alltid funnits som ett starkt inslag. Dagens institutionellt förankrade konstnärliga forskning bygger vidare på de olika konstområdenas praktikbaserade traditioner, som i sig har genomgått förändringar i takt med samhällsutvecklingen. Den konstnärliga forskningen bedrivs inifrån själva det konstnärliga görandet, där frågan om hur någonting görs sätts i fokus parallellt med att något skapas. Den bidrar aktivt till att utveckla de konstnärliga fälten, och ökar samtidigt insikterna om konst och kreativitet både inom närliggande forskningsfält och i samhället i stort.

Det är en forskning som både fördjupar sig i avgränsade uttrycksformer och rör sig över konstfältets genre- och mediegränser, något som är av stor vikt för ämnesutvecklingen. Den får på olika sätt även genomslag i utvecklingen av både den konstnärliga praktiken och konstutbildningarna. Den bidrar till att införa fler reflexiva moment, och genom att på nära håll följa skapandeprocesser ökas insikten om de konstnärliga metodologiernas betydelse för konstnärligt arbete. Vidare stärker den konstnärliga forskningen internationaliseringen av utbildningarna och akademierna. Den initierar och medverkar också i fruktbara utbyten med forskning inom humaniora, samhällsvetenskap, naturvetenskap, medicin och teknik. Den konstnärliga forskningen undersöker ämnen som är aktuella inom samtliga fält såsom till exempel migration, urbanism, ekologi, tillgänglighet och queera kulturer. Den konstnärliga forskningens resultat publiceras såväl i text som i andra former av konstnärlig gestaltning och ingår på självklart sätt i ett internationellt sammanhang. De svenska forskarutbildningarna och den seniora forskningen har både initierat och är aktiva inom centrala internationella forskningsnätverk, samt i ledande internationella forum på nätet för publicering av avhandlingar och spridning av konstnärliga forskningsprojekt.

Den konstnärliga forskningen står, som andra forskningsområden, inför en rad utmaningar och möjligheter. Det handlar bland annat om behoven att stärka forskningsmiljöerna, förbättra karriärmöjligheterna för unga forskare och öka fältets finansieringsmöjligheter, vilket inkluderar större nationella infrastruktur-satsningar. Det är också avgörande att skapa en starkare samverkan mellan forskningen och det konstnärliga fältets aktörer, och att stärka de konstnärliga utbildningarnas forskningsanknytning.

En strategiskt central fråga rör hur området bedöms inom Vetenskapsrådet. Eftersom den konstnärliga forskningen – i likhet med andra övergripande forskningsdiscipliner, som medicin, teknik, humaniora och samhällsvetenskap – rymmer flera sinsemellan olika ämnen med skilda traditioner, problemområden och resultatförväntningar, är det både rimligt och nödvändigt att konst blir ett ämnesråd på Vetenskapsrådet. Denna förändring skulle på ett avgörande sätt befrämja områdets utvecklingsbehov och utvecklingsmöjligheter.

2. Summary

From an academic perspective, artistic research is a young research area that is developing rapidly. Over the last few decades, artistic research has formulated and further developed methods, theories and research practices that have contributed to the establishment of an independent research field. Artistic research in itself is a faculty area that covers a large number of subjects, such as visual arts, film, photography, music, dance, theatre, literary composition/creative writing, design, craft, etc., and artistic research is research within this area.

We live in and through artistic creation: the houses we live in, the food we eat, the books we read, the music that follows us through life, films we see, images we are fascinated by and reflect on, objects we use daily, advanced technical functionality and planned living environments become practical reality only through concrete interpretation and manifestation. The scope, methodical pluralism and degree of urgency that distinguish art also characterise artistic research – its content, knowledge formation and results, as well as its presentation formats.

Within art, the reflective and investigative attitude of basic research has always formed a strong component. Today's institutionally-anchored artistic research continues to build on the practice-based traditions of the various artistic areas, which in themselves have experienced changes in time with societal development. Artistic research is carried out from inside the actual artistic doing, where the question of *how* something is done is placed in focus in parallel with *something being created*, and contributes actively to developing the artistic fields. At the same time, this increases the insight into art and creativity both within neighbouring research fields, and in society at large.

This is research that both studies in depth delimited forms of expression and also ranges across the genre and medium borders of the artistic field; something that is of great importance for the development of the field. In various ways, it has impacts on the development of both artistic practice and artistic education. It contributes to the introduction of more reflexive items, and by following the creative processes at close range, insight into the importance of the artistic methodologies to artistic work increases. Furthermore, artistic research increases the internationalisation of education courses and the academies. It also initiates and contributes to fruitful exchanges with research within humanities, social sciences, natural sciences, medicine and engineering. Artistic research investigates areas that arise in all fields, such as migration, urbanisation, ecology, accessibility and LGBTQ cultures. The results of artistic research are published both in text and in other forms of artistic creation, and are included in a self-evident manner in an international context. Swedish research education and senior research have both initiated and are active within central international research networks, as well as in leading international forums on the internet for publication of theses and dissertations, and for the dissemination of artistic research projects.

Like other research fields, artistic research is facing a number of challenges and opportunities. These include the need to strengthen the research environments, improving career opportunities for junior researchers and increasing the funding opportunities for the field, which includes major national infrastructure investments. It is also crucially important to create greater collaboration between research and the actors in the artistic field, and to strengthen the research links to artistic education.

A strategically central issue is how the field is assessed within the Swedish Research Council. As artistic research – like other overarching research disciplines, such as medicine, engineering, humanities and social sciences – covers several mutually different subjects, with varying traditions, problem areas and results expectations, it is both reasonable and necessary for art to have its own scientific council within the Swedish Research Council. This change would in a decisive way promote the development needs and opportunities of the area.

3. Rekommendationer för området som helhet

3.1 Vetenskapliga initiativ, inklusive delområden som bör bli föremål för särskilda satsningar

Den konstnärliga forskningens uppvisar, som tidigare nämnts, en avsevärd bredd när det gäller konstnärliga discipliner. De har olika traditioner, metoder, frågeställningar och behov, vilket gör det svårt att peka ut särskilda delområden som bör bli föremål för särskilda satsningar, även om det finns stora behov av bland annat infrastruktursatsningar (se 3.2 ”Strukturella reformer”). Vad som behöver stärkas är därtill förutsättningarna för en ökad samverkan mellan de olika konstnärliga områdena – inte minst för att utveckla fältet som helhet. Även satsningar som stärker utbytet med andra forskningsområden bör befrämjas, och där finansieringen av forskningen kan komma från flera håll. En samverkan med finansiärer som Vinnova, Formas, Forte och med forskningsinstitutet Rise skulle hjälpa fältet att realisera sin potential att samarbeta inom stadsutveckling, socialpolitik, arbetsliv och tillväxt. Vetenskapsrådets konstnärliga kommitté besitter en konstnärlig forskningskompetens som utgör en viktig resurs i de fall då också andra forskningsfinansiärer önskar utveckla stöd till konstnärlig forskning.

3.2 Strukturella reformer (forskningens villkor och förutsättningar)

Det konstnärliga forskningsfältet i Sverige har sedan 2014 års ämnesöversikt konsoliderat sin position – både i och utanför såväl de akademiska som konstnärliga sammanhangen. Det är dock uppenbart att finansieringsmöjligheterna behöver stärkas. Bristen på forskningsmedel är idag en hämsko för utvecklingen av i synnerhet den seniora forskningen, men också för unga forskares karriärmöjligheter. För de unga forskarnas etablering skulle en ökad satsning på postdoktortjänster utgöra ett viktigt bidrag.

Nödvändigt för utvecklingen av fältet är att lärosätena både har och prioriterar resurser för såväl forskarutbildning som senior forskning. En ökad samverkan mellan lärosätena är också viktig för fältets fortsatta utveckling. Det handlar bland annat om forskarutbildningsmiljöernas storlek och utbildningens kvalitet, men också om att samla resurser för att driva till exempel högre seminarier och gemensamma forskningsprojekt och att tillsammans formulera större bidragsansökningar, både inom fältet och i samverkan med andra forskningsområden. Vetenskapsrådet borde ta ett större ansvar för en sådan utveckling genom att till exempel rikta specifika nätverksstöd för samverkan mellan konstnärliga forskningsmiljöer såväl nationellt som i ett globalt perspektiv.

Ur ett strukturellt perspektiv är det viktigt att den konstnärliga forskningen stärker banden till de konstnärligt professionella områdena som forskningen i många fall tar sin utgångspunkt i och verkar för. Det är nödvändigt inte minst för att konstitutionerna har många av de infrastrukturer som den konstnärliga forskningen är beroende av för att både bedriva forskning och tillgängliggöra resultaten. Det handlar om scener, verkstäder, studior, publiceringsmöjligheter, distributionskanaler, utställningsrum etcetera. För att stärka denna samverkan är det viktigt att såväl forskningens processer och metoder som forskningsresultaten även sprids i och blir en del av konstfältets olika delar – konst, design, arkitektur, cirkus, litterär gestaltning, musik, illustration, rörlig bild, fotografi, teater, konsthantverk, dans, med mera. Betydelsen av väl fungerande publiceringsmöjligheter och kommunikationskanaler är central också för att sprida kunskap om den konstnärliga forskningens betydelse i vidare kretsar. Detta är ett område som behöver stärkas och utvecklas.

Eftersom den konstnärliga forskningen har blivit etablerad som ett akademiskt område (H 2 § 2 SFS 2013:119), precis som utbildning på konstnärlig grund (HF § 2 1–2), är det rimligt och önskvärt att konstnärlig kompetens, i högre grad än hittills, beaktas vid bemanning av funktioner i olika organ för forskningsfinansiering – i synnerhet den tvärvetenskapliga. En sådan förstärkning av det konstnärliga perspektivet och kompetensen, skulle garantera en sakkunnig prövning av ansökningar från forskare inom konstnärlig forskning.

3.3 Förslag på särskilda åtgärder som kan stimulera nytänkande och originalitet i forskningen

En viktig förutsättning för framgångsrik forskning är goda forskarmiljöer med en på samma gång kritisk, dialogisk och konstruktiv anda. Därför är upprättandet och vidareutvecklingen av resursstarka miljöer en nyckel till nytänkande och originalitet. Viktigt är också att forskningen möter och prövas i dialog med omvärlden, vilket kan bidra med perspektiv som främjar nya sätt att tänka kring och genomföra forskningen. Det krävs alltså satsningar på både forskningsmiljöer och på möjligheterna att publicera och kommunicera forskningen. Det är inte självklart att kreativa forskningsmiljöer skapas genom särskilt riktade miljöstödd, utan de kan också uppstå genom att finansieringen av enskilda forskningsprojekt genererar samverkan som stärker miljöerna.

En central aspekt för såväl nytänkande och kreativitet som för spridningen av forskningsprocesser och forskningsresultat är kraven knutna till öppen tillgänglighet till forskningsdata. Det är angeläget att frågorna kring open science och open access genomlysas utifrån den konstnärliga forskningens perspektiv och behov, inte minst ur ett upphovsrättsligt perspektiv.

3.4 Förslag på åtgärder som kan leda till förbättrad jämställdhet

Den konstnärliga forskningen och forskarutbildningen ligger ifråga om jämställdhet inom spannet 40/60. Det är oavsett detta viktigt att beakta jämställdhetsfrågor, jämlikhetsfrågor och könsmaktsfrågor inom området. En genomlysning av fältet

utifrån ett likabehandlingsperspektiv under de kommande åren är önskvärd. Det är viktigt att undersöka vilka av den konstnärliga forskarutbildningens karriärvägar som öppnar sig för vilka grupper. Ett sätt att försäkra sig om att dessa frågor beaktas utifrån aktuella uppgifter och relevant kunskap är att kontinuerligt föra en diskussion om likabehandling och normkritiska perspektiv i de grupper som bedömer och beslutar om forskningsansökningar. Det kan ske genom återkommande seminarier där ny forskning inom området presenteras, och där grupperna diskuterar vad rönen har för konsekvenser för forskningsfältet, bland annat när det gäller just olika gruppers karriärmöjligheter.

4. Forskningens genomslag inom området i en internationell jämförelse

Internationalisering av den konstnärliga forskningen är stark, vilket inte minst är synligt i rekryteringen av doktorander till forskarutbildningarna. Det finns dock variationer mellan de olika konstnärliga områdena. Eftersom generella rekommendationer därför riskerar att bli missvisande vore det önskvärt med en grundlig kartläggning av de aktuella förhållandena för att kunna formulera en mera precis strategi för internationalisering. Den konstnärliga forskningen i Sverige är aktiv i en rad olika internationella samverkansorgan, och det finns internationella plattformar för konstnärlig forskning som initierats och drivs av svenska forskningsmiljöer.

5. Framtida utvecklingsområden i ett 5–10-årigt perspektiv

Många av de utvecklingsmöjligheter och utmaningar som den konstnärliga forskningen står inför formuleras i punkterna ovan, men de kan sammanfattas i följande punkter.

5.1 Utveckla stabila och framstående forskningsmiljöer

Forskningen drivs idag framåt genom enskilda projekt, och det finns stora behov av att utveckla både ämnesspecifika och tematiskt ämnesöverskridande forskningsmiljöer och forskargrupper. Lärosätena har ett självklart ansvar i dessa processer, men det behövs också ekonomiskt stöd. Ett viktigt sätt att göra detta på är att utgå från fältets mångfald och konstområdenas sätt att själva utveckla sig, samt genom att stärka satsningen på enskilda projekt. Det gäller även projekt som kräver större infrastrukturell bas eller större transdisciplinär insats.

5.2 Stärka karriärvägar för unga forskare

Området har ett ökande antal nydisputerade och doktorander under utbildning. Men karriärvägar för unga forskare saknas i stor utsträckning. Det behövs en satsning på yngre forskare med olika stödformer som omfattar både kortare och längre tidsperioder, från kortare utvecklingsstöd, mobilitetsstöd och postdokortjänster för nydisputerade till längre karriärstöd för unga forskare.

5.3 Vidareutveckla internationaliseringen

Svensk konstnärlig forskning har en framstående ställning internationellt, men den internationella positionen varierar inom olika ämnen och behöver kartläggas noggrannare samt stärkas ytterligare. Kontakter med de andra nordiska länderna är viktiga. Här föreslås (a) ökade kontakter på myndighetsnivå, (b) fördjupad kartläggning av nätverk och behov av internationalisering inom lärosäten och ämnen, (c) utifrån kartläggningen eventuell särskild satsning på exempelvis ökad mobilitet.

5.4 Öka möjligheter till samarbeten med andra forskningsområden

Konstnärlig forskning har ofta en disciplinöverskridande tematik. Samarbeten över vetenskapliga områdesgränser finns redan, men stödformerna för dem behöver stärkas. Det finns ömsesidiga möjligheter till att utveckla samarbeten såväl mellan olika konstnärliga ämnen som med forskning inom humaniora och samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap, genus, naturvetenskap och teknik samt medicin och hälsa. Tematiska satsningar som särskilt involverar konstnärlig forskning bör identifieras och stödjas, men då behöver också kompetensen inom konstnärlig forskning bli starkare i beredningsgrupperna.

5.5 Fördjupa diskussionen om kvalitetsutveckling, ämnesklassificering och publicering

De årliga forskningskonferenser och de publikationer som Vetenskapsrådet ger ut bör i högre grad än idag ägnas en diskussion om kvalitetsbegrepp och kvalitetsutveckling. Detta kan bidra till underlag för en mer externt riktad kommunikation med syfte att öka kunskap om den konstnärliga forskningen. Vetenskapsrådet behöver ständigt utveckla sin granskning av ansökningar och sina bedömningskriterier, vilket blir särskilt viktigt i samband med en önskad tillväxt av fältet.

5.6 Utveckla och artikulera publiceringsformer

Frågan om områdets klassificering och ämneskategoriseringar är aktuella och angelägna att fortsatt diskutera inom ramen för såväl Vetenskapsrådets ansökningsystem som SwePub. Fler nydanande presentations- och publiceringskanaler med öppen tillgång för konstnärlig forskning behöver utvecklas både i Sverige och internationellt. Samtidigt är det lika angeläget att forskningens relation till de områden som det konstnärliga forskningsfältet täcker därmed inte försvagas. Dessa har redan väl etablerade kanaler för presentationer av konstnärlig verksamhet. Mot bakgrund av detta får inte publiceringsinnehåll enbart definieras utgående från funktionalitet inom universitetssystemet.

5.7 Kartlägga och stödja behov av infrastruktur för konstnärlig forskning

Att redovisa resultat från konstnärliga arbetsprocesser genom utställningar, iscensättningar, konsertframföranden etcetera är ofta resurskrävande. Här behöver satsningar göras på infrastruktur. Det behövs en särskild kartläggning av infrastruktur inom konstnärlig forskning, inklusive institutionernas finansieringsansvar, finansieringsbehov och samfinansieringsmöjligheter.

Vetenskapsrådets forskningsöversikt inom konstnärlig forskning beskriver nuläget för forskningen och gör en prognos för utvecklingen de kommande fem till tio åren. Översikten innehåller även vetenskapliga och forskningspolitiska rekommendationer om insatser som ska främja forskningen i Sverige inom området.

Detta är en av sammanlagt sju forskningsöversikter som tagits fram under 2018. Övriga översikter är inom områdena humaniora och samhällsvetenskap, klinisk behandlingsforskning, medicin och hälsa, natur- och teknikvetenskap, utbildningsvetenskap och utvecklingsforskning. Översikterna utgör ett centralt underlag för Vetenskapsrådets inspel till den kommande forskningspolitiska propositionen.

Vetenskapsrådet
Västra Järnvägsgatan 3
Box 1035, 101 38 Stockholm
Tel 08-546 44 000
vetenskapsradet@vr.se
vetenskapsrådet.se

Vetenskapsrådet har en ledande roll för att utveckla svensk forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och bidrar därmed till samhällets utveckling. Utöver finansiering av forskning är myndigheten rådgivare till regeringen i forskningsrelaterade frågor och deltar aktivt i debatten för att skapa förståelse för den långsiktiga nyttan av forskningen.